

WILBUR

FURIE VAN DE VALK

SMITH

AVONTUUR

WILBUR SMITH

FURIE VAN DE VALK

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Men of Men*
Oorspronkelijke uitgever: Macmillan
Omslagontwerp: MECOB
Omslagbeeld: Arcangel/Getty Images/Shutterstock
Auteursfoto: Francesco Guidicini
Boekverzorging: Asterisk*

Copyright © 1981 Wilbur Smith
Copyright © 2014 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2014

ISBN 978 94 0160 064 4 / NUR 330

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie,
internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de uitgever.

*Dit boek is voor mijn vrouw en het juweel van mijn leven,
Mokhiniso, met al mijn liefde en dankbaarheid voor de
betoverde jaren die ik met haar ben getrouwd.*

In alle 200 miljoen jaar dat hij in zijn huidige vorm bestond, was hij nog nooit aan het daglicht blootgesteld, maar toch leek hij zelf een druppel gedestilleerd zonlicht.

Hij was ontstaan in een hitte zo groot als die van het oppervlak van de zon, in de diepten onder de aardkorst, in het gesmolten magma dat opwelde uit het hart van de aarde.

In die verschrikkelijke temperaturen was alle onreinheid weggebrand waardoor alleen de pure koolstofatomen resteerden, en onder een druk die bergen had kunnen verpletteren was het volume verminderd en waren ze dichter opeengepakt dan enige andere substantie in de natuur.

Deze kleine bel vloeibare koolstof was door een trage onderaardse rivier van gesmolten lava omhoog gevoerd op een van de zwakke plekken van de aardkorst, en had bijna, maar nog niet helemaal, het aardoppervlak bereikt toen de lavastroom haperde en tenslotte helemaal tot stilstand kwam.

In de loop van het volgende millennium koelde de lava af en veranderde van vorm en werd een vlekkerige, blauwige rots, bestaand uit losse, gruisachtige fragmenten die waren verhard in een massieve grondmassa. Deze formatie had natuurlijk geen verband met de rotsgrond eromheen en vulde alleen een diepe, ronde put met een trechtersvormige opening van bijna anderhalve kilometer doorsnee waarvan de staart helemaal afdaalde tot in de onpeilbare diepten van de aarde.

Terwijl de lava afkoelde, onderging de gezuiverde bel koolstof een transformatie die nog fantastischer was. Hij stolde tot een kristal met acht facetten en een geometrische symmetrie ter grootte van een vijf, en was zo grondig gezuiverd van alle onreinheden in de helse oven van het hart van de aarde dat hij even transparant en helder was als de stralen van de zon. Zo groot en constant was de druk geweest waaraan deze ene kristal onderhevig was geweest en zo gelijkmatig was hij afgekoeld dat hij nergens gebarsten of gekleefd was.

Hij was volmaakt, een voorwerp van koudvuur dat zo wit was dat het in het juiste licht staalblauw leek – maar dat vuur was nooit aangestoken, want het had eeuwenlang gevangen gezeten in volledige duisternis en geen glimpje licht was ooit doorgedrongen tot de heldere diepte. Toch was al die miljoenen jaren het zonlicht niet ver weg geweest, hooguit zestig meter, een dun laagje aarde vergeleken bij de gigantische diepten vanwaar hij zijn reis naar het aardoppervlak was begonnen.

Nu, in de laatste oogwenk, slechts enkele van al die miljoenen jaren, was de tussenliggende grond gestaag afgesplinterd, bewerkt en weggehakt door de

nietige, onhandige maar volhardende inspanningen van een soort mierenkolonie van levende wezens.

De voorvaderen van deze wezens hadden nog niet eens op deze planeet rondgelopen toen die pure kristal zijn huidige vorm kreeg, maar nu hun metalen werktuigen dagelijks zachte trillingen veroorzaakten in de rots die zo lang verborgen had gelegen; en die trillingen elke dag sterker werden, naarmate de laag tussen de rots en het aardoppervlak slonk van zestig meter tot dertig en toen tot vijftien meter, van drie tot een halve meter, tot nu nog maar een paar centimeters de kristal scheidde van het schitterende zonlicht dat eindelijk het sluimerende vuur tot leven zou wekken.

Majoor Morris Zouga Ballantyne stond op de rand van de luchtbrug hoog boven de diepe, ronde afgrond waar ooit een heuveltje uitrees boven het vlakke, kale landschap van het Afrikaanse continentale schild.

Zelfs in de zinderende hitte droeg hij een zijden sjaal om zijn nek, de uiteinden in de dichtgeknoopte boord van zijn flanellen overhemd gestopt. Hoewel het overhemd net was gewassen en geperst met een verhit strijkijzer, was het wit alweer veranderd in een doffe roodgele kleur.

Dat was het pigment van de Afrikaanse aarde, rode aarde, bijna als rauw vlees, waar de met ijzer beslagen wielen van de wagens erdoorheen hadden gesneden of de spaden van de gravers het oppervlak hadden omgewoeld. Aarde die in dichte rode stofwolken opsteeg wanneer de hete droge wind langs het aardoppervlak joeg, of veranderde in bloederige, kleverige modder wanneer stortregens het oppervlak geselden.

Rood was de kleur van de opgravingen. Het kleurde het haar van honden en lastdieren, het kleurde de kleren van de mannen, hun baard en de huid van hun armen, het bedekte de tenten en golfijzeren hutten van hun nederzetting. Alleen in het gapende gat waarboven Zouga stond, was de kleur veranderd in het zachte geel van de borst van een lijster.

Het gat was bijna zestienhonderd meter in doorsnee, de rand vormde een vrijwel volmaakte cirkel en het was hier en daar al ruim zestig meter diep.

Zouga bleef even staan en nam zijn breedgerande hoed af die vol vlekken zat door zijn zweet en het rode stof. Zorgvuldig veegde hij de zweetdruppels van zijn slapen; daarna bekeek hij de vochtige rode vlekken op de zijden sjaal en grimaste.

Zijn dikke krulhaar werd door de hoed tegen de felle Afrikaanse zon beschermd en had nog steeds de kleur van wilde honing, maar zijn baard was gebleekt tot een zachte goudkleur waarin de tijd zilveren draden had geweven. Ook zijn huid was donker, als een broodkorst; alleen het litteken op zijn wang stak er wit tegen af, als porselein. Op die plek was jaren geleden het olifantengeweer uit elkaar gesprongen.

Rondom zijn ogen had hij fijne rimpels van het turen tegen de zon in; diepe lijnen liepen van zijn neus langs zijn mond en verdwenen achter zijn baard – lijnen die duiden op ontberingen en verdriet. Hij keek in het gapende gat onder hem en zijn groene ogen werden mistig als hij dacht aan alle hoop en hooggespannen verwachtingen die hem hier hadden gebracht – was dat tien jaar geleden? Het leek tegelijkertijd een dag en een eeuwigheid.

Hij had de naam Colesberg Kopje voor het eerst gehoord toen hij uit het parlevinkersbootje was gestapt op het strand van Roggebaai, onder aan de grote, afgeplatte monolithische massa van de Tafelberg. Bij het horen van de naam had hij kippenvel gekregen en het was alsof zijn nekhalen rechtop gingen staan.

‘Ze hebben diamanten gevonden, bij het Colesberg Kopje, diamanten zo groot als flinke kogels en zo dik dat ze door je schoenzolen gaan als je er overheen loopt!’

In een flits van helderziendheid had hij geweten dat het lot hem daarheen zou leiden. Hij wist dat de twee jaren die hij in Engeland had doorgebracht met wanhopige pogingen om geld voor zijn grootse waagstuk bij elkaar te krijgen, niets anders waren geweest dan een periode waar hij doorheen moest om bij dit moment uit te komen.

De weg naar het noorden begon in de diamantafravingen van het Colesberg Kopje. Op het moment dat hij de naam hoorde, wist hij het zeker.

Hij had nog maar één wagen over, met een stel vermoeide trekossen. Binnen achtenveertig uur ploegden ze door het rulle zand van het pad over het vlakke land van de Kaap, op weg naar het negenhonderd kilometer verder naar het noorden gelegen kopje ten zuiden van de rivier de Vaal.

Alles wat hij had, lag in de wagen, en veel was het niet. Het najagen van een grootse droom had hem in twaalf jaar tijd zijn hele vermogen gekost. De ruime vergoedingen voor het boek dat hij had geschreven over zijn reizen door het nog onverkende land langs de rivier de Zambezi, het goud en ivoor van vier jachtexpedities naar dat prachtige, maar reeds bedorven paradijs; alles was verdwenen. Duizenden ponden en twaalf jaren vol hartzeer en teleurstelling; de prachtige droom was vertroebeld en verzuurd en alles wat hij nog had, was een stuk versleten perkament waarop de inkt begon te vergelen en waarvan de vouwen zo versleten waren dat hij de kaart op een stuk papier had moeten lijmen.

Dat stuk perkament was ‘De Ballantyne Concessie’ die hem duizend jaar lang recht gaf op alle minerale rijkdom van een stuk Afrika ter grootte van Frankrijk. Hij had het met veel moeite van een negerkoning afgetroggeld. In dat uitgebreide gebied had Zougou goudhoudende aarde van een kwartsader gewassen.

Het was een rijk gebied, maar er was veel geld nodig om de rijkdommen die eronder lagen naar de oppervlakte te halen. De helft van zijn volwassen leven had

hij doorgebracht met pogingen dat kapitaal bij elkaar te krijgen – een vruchteloos gevecht, want hij had niemand gevonden die zijn droom en visie deelde. Eindelijk had hij zich in wanhoop tot het Engelse volk gewend. Hij was nogmaals naar Londen gereisd om de Centrale Afrikaanse Land en Mijnbouw Maatschappij op te richten die zijn concessie zou moeten exploiteren.

Hij had een aantrekkelijke brochure samengesteld waarin de rijkdommen van het land dat hij Zambezië had genoemd werden verheerlijkt. Er stonden mooie illustraties in, door hem zelf getekend. Zelfs een afbeelding van de originele concessie met het grote olifantszegel van Mzilikazi, de koning van de Matabele. Hij had lezingen gehouden van Edinburgh tot Bristol en enorme advertenties geplaatst in *The Times* en andere vooraanstaande bladen.

Maar dezelfde kranten die zijn advertentiekosten gretig opstrekten, hadden de draak gestoken met zijn plannen en investeerders werden afgeleid door aantrekkelijke uitgaven van aandelen in Zuid-Amerikaanse spoorwegen. Hij had alle uitgaven voor het drukken en verspreiden van zijn brochure zelf moeten bekostigen, de advertentiekosten en reiskosten voor de lezingen moeten betalen en daarna nog met moeite zijn terugreis naar Afrika. Van zijn hele kapitaal waren nu nog maar een paar honderd pond over.

Zijn rijkdom was verdwenen, maar de verantwoordelijkheden bleven. Zouga keek van de koppen van de ossen achterom naar de wagen.

Aletta zat op de bok. Haar haar was nog goudkleurig en leek zacht als zijde in het zonlicht, maar haar ogen stonden ernstig en haar lippen vormden een strakke lijn alsof ze al haar krachten verzamelde tegen de ontberingen die ze voorzag.

Als hij nu naar haar keek, leek het onmogelijk dat ze eens een knap, zorgeloos en vlinderachtig meisje was geweest, de verwende lieveling van een rijke vader, een meisje dat alleen maar dacht aan de laatste mode uit Londen en aan de voorbereidingen voor het volgende bal in de wervelende en glinsterende Kaapse kringen.

Het romantisch waas dat om de jonge majoor Zouga Ballantyne hing had haar aangetrokken. Hij had afgelegen delen van het Afrikaanse continent bereisd en er avonturen beleefd. Hij had de naam een groot olifantenjager te zijn en was beroemd om zijn boek dat in Londen was verschenen. De hele Kaap was in rep en roer om deze jongeman en benijdde haar om deze partij.

Dat was nu vele jaren geleden en de legende was bezoedeld. Aletta's tere gestel bleek niet opgewassen tegen het ruwe leven in het wilde binnenland – en ze had een afschuw gekregen van het woeste land en volk. Koorts en ziekten kregen vat op haar waardoor ze verscheidene miskramen kreeg. Het leek wel of ze haar hele huwelijksleven in het kraambed doorbracht óf in de greep van malariakoortsen, steeds maar wachtend op de goddelijke figuur met de gouden baard die ze aanbad, en die terug moest komen van over de oceaan of ver uit het hete en ongezonde achterland waarheen ze hem niet meer kon volgen.

Op zijn reis naar de diamantvelden had Zouga haar bij haar vader aan de Kaap willen achterlaten, samen met hun twee zoons. Maar ze was vastbesloten geweest met hem mee te gaan. 'Ik ben al te lang alleen geweest,' had ze zacht maar koppig op al zijn argumenten geantwoord.

Ralph, hun oudste, reed samen met zijn vader voor de wagen uit, en schoot af en toe op de springbokkudden die als een zacht bruine rookwolk over de met struikgewas bedekte vlakten van de uitgestrekte Karoo dreven. Hij zat stevig op zijn kleine Basoeto-pony en hanteerde het geweer als een volwassen man.

Jordan, de jongste zoon, hielp af en toe de ossen mennen, of zwierf rond de wagen om een vlinder te vangen of een wilde bloem te plukken; maar meestal zat hij tevreden naast zijn moeder op de bok terwijl ze hem voorlas uit een in leer gebonden boek met romantische gedichten. Zijn groene ogen schitterden bij de klank van woorden die hij nog niet helemaal begreep, maar erg mooi vond. Het zonlicht van de Karoo vormde een stralenkrans om zijn gouden krullen.

Het was bijna duizend kilometer van de Kaap naar de velden en de reis kostte het gezin acht weken. Elke avond kampeerden ze in het open veld waarboven witte sterren schitterden als de diamanten die aan het eind van hun tocht op hen wachtten, dat wisten ze zeker.

's Avonds bij het kampvuur luisterden de jongens ademloos naar de verhalen van hun vader. Hij beschreef op meeslepende wijze grote olifantjachten en de oude vervallen steden met afgodsbeelden en rood inlands goud uit het land in het noorden waar hij hen op een dag mee naar toe zou nemen.

Aan de andere kant van het vuur zat Aletta in stilte mee te luisteren, met een sjaal tegen de avondkou om zich heen geslagen. Net als vroeger werd ze betoverd door de droom. Ze verwonderde zich over de aantrekkingskracht die deze intense, goudbebaarde man op haar uitoefende. Hij was al zo lang haar echtgenoot maar in veel opzichten was hij een vreemde voor haar gebleven.

Ze geloofde alles weer, al was ze al vaak teleurgesteld. Hij was zo welbespraakt en had zo'n overredingskracht dat alle mislukkingen en teleurstellingen onbelangrijk leken, een tijdelijk oponthoud onderweg naar de bestemming die hij voor ieder van hen voor ogen had.

Wekenlang rolde de wagen voort over de uitgestrekte vlakte, doorsneden door droge rivierbeddingen en begroeid met dichte, donkergroene kameeldoornbomen met daarin de gigantische gezamenlijke nesten van duizenden weervogels, die zo groot waren als een hooiberg en voortdurend groeiden, totdat de tak waaraan hij hing afbrak. De eentonige horizon werd af en toe verbroken door lage heuvels, de kopjes van het Afrikaanse continent, en het pad leidde rechtstreeks naar een van deze heuvels.

Het Colesberg Kopje. Enkele weken na hun aankomst had Zouga het verhaal over de ontdekking van de diamantenheuvel gehoord.

Een paar kilometer ten noorden van het Colesberg Kopje werd de vlakke doorsneden door de bedding van een brede, ondiepe rivier en langs de oevers waren de bomen hoger en groener. Rondtrekkende Boeren hadden de rivier de Vaal genoemd, naar de grijze kleur van het water. In de bedding en het alluviale grind van de uiterwaarden had een kleine kolonie diamantgravers al jarenlang af en toe de wonderlijk schitterende edelstenen gevonden.

Het was afschuwelijk en zwaar werk en na de eerste stormloop van hoopvolle gravers waren slechts de meest volhardenden overgebleven. Deze doorzetters wisten al jarenlang dat het mogelijk was af en toe een diamantje van inferieure kwaliteit op de droge grond vijftig kilometer ten zuiden van de rivier te vinden. Een knorrige oude Boer, De Beer, die dat terrein in eigendom had, verkocht vergunningen voor diamantconcessies op zijn bezit – maar hij gaf de voorkeur aan gravers van zijn eigen volk; hij was erom berucht dat hij er iets op tegen had om *briefjes* af te geven aan Engelsen.

Daarom, en omdat ze liever langs de rivier woonden, waren de gravers niet erg geïnteresseerd in de ‘droge afgravingen’ in het zuiden.

Op een dag had de Hottentotbediende van een van de gravers aan de rivier zich totaal bezopen aan Kaaprock, de vurige cognac van de Kaap, en per ongeluk de tent van zijn meester in brand gestoken, waardoor die tot de grond toe was afgebrand. Toen hij nuchter was, had zijn baas hem met een sjambok van gedroogde neushoornhuid zo afgetuigd dat hij opnieuw niet meer op zijn benen kon staan. Eenmaal bijgekomen hoorde hij hoe zijn meester hem beval naar het droge terrein te verdwijnen en niet terug te komen ‘voordat hij een diamant had opgegraven!’ Berouwvol en nog wat wankel had de Hottentot zijn spade opgenomen en was weggehinkt. Zijn meester vergat hem totdat het mannetje twee weken later opeens weer voor zijn neus stond en hem een zestal mooie witte stenen in de hand drukte – de grootste had de afmetingen van het eerste vingerkootje van een damespink.

‘Waar?’ schreeuwde Fleetwood Rawstorne; het was het enige woord dat hij uit zijn keel kon persen die plotseling uitgedroogd en dichtgesnoerd was door de opwinding.

Een paar minuten later galoppeerde Fleetwood in volle vaart het kamp uit. Daniel, de Hottentot, hing aan zijn leren stijgbeugel. Zijn blote voeten wierpen kleine stofwolkjes op als ze af en toe de droge aarde raakten. De roodwollen muts, die door alle mannen van Fleetwood werd gedragen, hing achter op zijn hoofd, flapperend als een vlag die anderen wenkte hen te volgen.

Dit optreden veroorzaakte onmiddellijk hevige opwinding onder de gravers langs de rivier. Binnen een uur verrees er een zuil rood stof boven het vlakke droge land. Een colonne ruiters ranselde de paarden voort; achter hen rammelden de karren en strompelden de minder gelukkigen door het mulle zand terwijl ze zo hard ze konden kilometers naar het zuiden renden naar het armzalige boerderijtje

van de oude De Beer op wiens grond een doodgewoon stenen kopje verrees dat er precies zo uitzag als de duizenden andere waarmee de vlakte was bezaaid.

Het kopje werd nog die zelfde sombere droge winterdag van 1871 het 'Colesberg Kopje' gedoopt naar de geboorteplaats van Fleetwood Rawstorne, en de 'New Rush' van De Beer kwam er vanuit de stoffige, door de zon gebleekte verten opaf gezwermd.

Vlak voor de schemering kwam Fleetwood aan, met maar een kleine voor-sprong op zijn achtervolgers. In de stijgbeugel van zijn schuimende, uitgeputte paard hing nog steeds de Hottentot. Meester en bediende holden de helling op en hun rode mutsen waren op bijna een kilometer afstand nog boven de struiken zichtbaar. Uit de verspreide stoet die hen volgde, klonk een schor gejuich op.

Op de top van de heuvel had de Hottentot een schacht van drie meter diep in de harde grond gegraven, een krasje vergeleken met wat later zou volgen. Koortsachtig en telkens angstige blikken werpend naar de horde die tegen de helling opklom, sloeg Fleetwood de middellijn van zijn concessiepalen langs de smalle opening van de ondiepe onderzoekschacht.

De nacht viel boven het slagveld waar gespierde gravers elkaar uitvloekten, aftuigden en met houwelen zwaaiden om ruimte vrij te maken en hun eigen concessiepalen in de grond te slaan. De volgende dag kwam boer De Beer tegen de middag aanrijden om 'briefjes' uit te schrijven en op dat tijdstip was het hele kopje al met palen bedekt; zelfs de vlakte rondom stond zeker een kleine vijfhonderd meter ver vol met palen.

Elke concessie was tien meter in het vierkant; het midden en de hoeken waren gemarkeerd met een afgeslepen tak van een kameeldoornboom. Tegen betaling van een jaarlijkse vergoeding van tien shilling aan De Beer kreeg de graver zijn geschreven 'briefje' dat hem het recht gaf tot in alle eeuwigheid de concessie te houden en te bewerken.

Voordat op die eerste dag de duisternis viel, hadden de gelukkigen die hun concessie in het midden hadden afgepaald alleen nog wat stenige aarde weggeschraapt, maar al meer dan veertig stenen van het zuiverste water gevonden; en ruiters vertelden de wereld in het zuiden dat het Colesberg Kopje een diamantberg was.

Toen die ene wagen van Zouga Ballantyne krakend de laatste kilometers over het diep doorploegde pad naar het Colesberg Kopje afzwoegde was de heuvel al half vernield, leeggegeten zoals maden in een verrotte kaas huishouden, maar nog steeds zwermden mannen over de resten. Op de stoffige vlakte eronder kampeerden zeker tienduizend mannen van elke huidkleur en de rook van hun kookvuren verduisterde de prachtige porseleinblauwe hemel. De gravers hadden de vlakte kilometers in de omtrek ontdaan van de prachtige kameeldoornbomen om die vuren te voeden.

De nederzetting bestond uit vuile versleten tenten, en er waren al enkele golfijzeren platen aangevoerd van de kust waarmee hutten waren opgezet. Enkele waren zelfs in een rechte lijn geplaatst en vormden de eerste rudimentaire straten.

Deze behoorden aan de kopjes-grootheden, diamant-opkopers die vroeger rondtrokken maar het nu de moeite waard vonden om een meer definitieve behuizing bij de resten van het Colesberg Kopje op te slaan. Volgens de eerste diamantwetten van de Boeren Vrijstaat was elke erkende koper verplicht zijn naam duidelijk te vermelden. Dat deden ze op grove uithangborden aan hun gloeiendhete ijzeren kantoortjes. De meesten gingen nog een stapje verder en staken een naar verhouding enorme kleurige vlag uit van een mast op het dak om aan te geven dat ze kantoor hielden en zaken konden doen; die vlaggen gaven de nederzetting een kermisachtig tintje.

Zouga liep naast zijn ossen door een van de slingerende straten. Af en toe moest het span opzij om een berg ertsrestanten te vermijden of een diep moeras vol afvalwater van de sorteertafels.

De nederzetting was stampvol – dat was Zouga's eerste indruk. Hij was gewend aan vlakten en een wijde horizon, de drukte benauwde hem. De mensen leefden vlak op elkaar want iedereen wilde zo dicht mogelijk bij zijn concessie wonen zodat het erts niet te ver vervoerd moest worden om de plaats van bewerking te bereiken.

Zouga had gehoopt een open stuk land te vinden waar hij zijn wagen kon uitspannen en de grote belvormige tent opzetten, maar binnen vijfhonderd meter van het kopje was geen plekje onbezet.

Hij keek naar Aletta op de bok. Ze zat doodstil, keek recht voor zich uit en nam totaal geen notitie van de bijna naakte mannen met slechts een lendendoek om, die stukken geelachtig grint op de wachtende wastroggen legden. De mannen vloekten of zongen en waren nat van het zweet onder de gloeiend hete zon.

Het vuil vervulde Zouga met afschuw terwijl hij toch de kralen van de Mashona in het noorden had gekend en tussen de Bosjesmannen had geleefd; die kleine mensjes wasten zich nooit, hun leven lang.

De beschaafde mens produceert bijzonder walglijke vormen van afval en het leek alsof elke vierkante centimeter stoffige rode aarde tussen de tenten en hutten bedekt was met vuilnis zoals verroeste vleesblikjes en scherven van gebroken flessen en porselein die in de zon schitterden, stukken papier, ontbindende lichamen van onwelkome honden en zwerfkatten, etensresten, uitwerpselen van degenen die te lui waren om een latrine te graven en allerlei andere soorten niet te identificeren vuil.

Zouga glimlachte geruststellend tegen Aletta, maar ze reageerde niet. Ze had haar lippen op elkaar geklemd en haar ogen stonden vol tranen. Ze drongen zich langs een wagen vol goederen die net van de kust was gekomen, duizend kilometer

verderop, en waarin nu een winkel werd gedreven vanaf de achterklep. Op een bord stond met krijt geschreven:

Kaarsen	£ 1 per pakje
Whisky	£ 12 per kist
Zeep	5 shilling per stuk

Zouga keek Aletta niet aan; de prijzen waren wel twintig keer zo hoog als die aan de kust. Dit moest wel de duurste plek ter wereld zijn. De ponden die Zouga bij zich droeg leken opeens veel lichter te worden. Hij probeerde een weg over de smerige markt te vinden toen er vanaf het kopje een schreeuwend gezang klonk. Een stelletje gravers kwam door het stof aanstampen met een man op de schouders; de mannen waren rood van opwinding. Ze gingen een bar aan de markt binnen en van alle kanten kwamen mensen aanrennen om te zien wat er aan de hand was.

‘Wat is er gebeurd?’ schreeuwden mensen.

‘Zwarte Thomas heeft een “monkey” gevonden,’ schreeuwde iemand terug.

Zouga zou pas later de taal van de diamantgravers leren. Een ‘monkey’ was een diamant van vijftig karaat of meer. Een ‘pony’ een steen van honderd karaat, de onmogelijke droom van elke graver. Het antwoord werd overal herhaald en al gauw was de bouwvallige kroeg stampvol zodat de grote glazen met schuimend bier over de hoofden heen moesten worden doorgegeven.

Zouga kreeg de fortuinlijke Zwarte Thomas niet te zien in de menigte; iedereen probeerde vlak bij hem te komen in de hoop dat zijn geluk besmettelijk was.

De diamantopkopers hoorden de opwinding, haalden snel hun vlaggen binnen en snelden het pleintje over, als aasgieren die zich op de buit stortten.

Zouga kreeg de steen nooit te zien, net zo min als Zwarte Thomas. De kleine man uit Wales had diezelfde dag zijn diamant verkocht én zijn ‘briefjes’, waarna hij naar het zuiden was getrokken om zijn terugreis te beginnen naar de mooie groene velden van zijn vaderland. Zouga wachtte tussen de zwetende lichamen in de bar, luisterde naar wat er om hem heen werd gezegd en geschreeuwd; intussen dronk hij mee.

Pas na donker kwam hij bij de wagen terug. Hij kon goed tegen drank en door het maanlicht vond hij tussen al het vuil toch vrij gemakkelijk de weg terug.

Hij had wat geld uitgegeven maar ook veel gehoord. Over wat de gravers verwachtten en vreesden. Over wat de gangbare prijs voor ‘briefjes’ was, de politiek bij de vaststelling van prijzen voor diamanten, de geologische samenstelling van de grond en honderden andere feiten. En hij had vriendschap gesloten met een zekere Neville Pickering die zijn hele leven zou veranderen.

Aletta en de jongens sliepen al, maar Jan Cheroot, de kleine Hottentot, wachtte op hem bij het vuur.

‘Er is geen water,’ vertelde hij somber aan Zouga. ‘De rivier ligt een volle dag trekken hier vandaan en de gierige Boer van wie de bronnen zijn, verkoopt het water tegen dezelfde prijs als hier cognac wordt verkocht.’ En die prijs wist Jan Cheroot altijd al een half uur na aankomst op een nieuwe plaats.

Zouga klom de wagen in, stapte voorzichtig over de jongens heen voordat hij zich naast een stijf liggende Aletta op het smalle bed kon uitstrekken. Geen van beiden zei een woord. Opeens vroeg ze fluisterend: ‘Wil je werkelijk in dit vreselijk oord blijven?’

Zouga antwoordde niet. Hij hoorde zijn zoon hardop dromen. Zouga wachtte even tot hij stil was en zei toen: ‘Vandaag heeft een man uit Wales een diamant gevonden. Een van de opkopers heeft hem er twaalfduizend pond voor geboden.’

‘Toen jij weg was kwam een vrouw met geitenmelk langs,’ vertelde Aletta alsof ze hem niet gehoord had. ‘Ze zei dat er hier kampkoorts heerst. Er zijn al een vrouw en twee kinderen aan gestorven, en anderen zijn ziek.’

‘Je kunt hier een goede concessie op het kopje kopen voor duizend pond.’

‘Ik ben zo bang om de jongens,’ fluisterde Aletta. ‘Laten we dit zwerversleven opgeven. Vader heeft je altijd graag in zijn zaak willen hebben...’

Aletta’s vader was een rijk koopman aan de Kaap, maar Zouga rilde in de duisternis als hij dacht aan een hoge lessenaar in dat afschuwelijke gebouw van Cartwright & Co.

‘Het wordt tijd dat de jongens naar een goede school gaan, anders groeien ze als wilden op. Alsjeblieft, Zouga, laten we teruggaan.’

‘Geef me een week,’ zei hij. ‘We hebben zo’n verre reis gemaakt.’

‘Ik geloof niet dat ik deze smerigheid zo lang kan verdragen,’ zuchtte ze en draaide zich voorzichtig om in het smalle bed. De huisarts in Kaapstad die haar bij de geboorte van de jongens en de vele miskramen had bijgestaan, had hen nadrukkelijk gewaarschuwd: ‘Nog een zwangerschap betekent het einde voor je, Aletta.’ En sinds die tijd, nu drie jaar geleden, lag ze met haar rug naar hem toe als ze samen een bed deelden. Voordat de morgen aanbrak stond Zouga op, dronk een kop koffie en volgde de mannen in hun aanslagen op de heuvel. Hij had alles gedaan om een goede geologische kennis te vergaren: boeken gelezen en in Londen had hij veel tijd doorgebracht op de afdeling geologie van het Museum voor Natuurlijke Historie. Hij wist hoe de rotsformaties eruit moesten zien, welke kleur en samenstelling ze moesten hebben. Op de heuvel probeerde Zouga hier en daar een praatje aan te knopen, maar de meeste mannen draaiden hem de rug toe. Slechts enkelen herinnerden zich hem uit de bar een dag eerder, waar zijn ervaring als olifantjager en zijn boek *Odyssee van een jager* ter sprake waren gekomen; zij leunden even op hun schop en spraken een paar minuten met hem.

‘Ik heb twee “briefjes”,’ vertelde een man hem die zich als Jock Danby voorstelde. ‘Maar ik noem het duivelspapieren. Met deze handen’ – en hij hield twee

enorme vereelde knuisten met afgebroken nagels op – ‘heb ik vijftienduizend ton aarde verzet en de grootste steen was een twee. Vlak naast me ligt de concessie van Zwarte Thomas die er verdomme gisteren een “monkey” uit haalde, en maar een halve meter van mijn zijpaal. Jezus! Je zou erom kunnen huilen.’

‘Ga mee een biertje drinken,’ stelde Zouga voor maar de man schudde zijn hoofd.

‘Mijn kleine verhongert bijna – je kunt zijn ribben tellen, en morgen moet ik lonen uitbetalen.’ Hij wees naar een tiental halfnaakte zwarte werklui die het gat met een houweel bewerkten. ‘Die kerels kosten me elke dag een kapitaal.’

‘Ze zeggen dat de laag ter hoogte van de vlakte ophoudt.’ Het kopje stak hier nog maar een meter of zes boven de omringende vlakte uit. ‘Wat denk jij daarvan?’

‘Daar moet je niet over praten; dat brengt ongeluk.’ Jock keek Zouga met angstige ogen aan.

‘Waarom verkoop je je concessie niet?’ vroeg Zouga. De angst in Jocks ogen maakte onmiddellijk plaats voor een sluwe uitdrukking. ‘Waarom? Wil jij ’m kopen?’ Jock ging rechtop staan. ‘Ik zal je eens gratis een tip geven. Begin er niet aan, tenzij je zesduizend pond hebt die voor je kunnen pleiten.’

Hij keek Zouga vol hoop aan maar diens gezicht had totaal geen uitdrukking.

‘Welbedankt, en ik hoop voor jou dat die kiezellaag doorgaat,’ zei hij alleen en slenterde weg. Jock keek hem na en sloeg daarna met zijn houweel in de grond met een felheid alsof het een doodsvijand was.

Zouga voelde opwinding. Hij had een tijdlang geleefd van kaarten en dobbelen en dat spelersinstinct werd weer in hem wakker. Hij wist dat de grindlaag tot op grote diepte reikte; hij wist het zeker, en er was nog iets dat hij zeker wist.

‘De weg naar het noorden begint hier.’ Hij sprak hardop. Het kwam bij hem op dat hij iets moest doen om dit geloof te bevestigen. De prijs voor vee was hier in de nederzetting heel hoog en zijn ossen kostten hem alleen al aan water een pond per dag. Hij wist hoe hij de terugweg moest afsluiten.

Voor de wagen kreeg hij vijfhonderd pond en voor de dieren honderd pond per stuk. Nu had hij zich gebonden en zijn bloed stroomde sneller van opwinding toen hij het geld naar de bank bracht die hier in een hut van golfplaten een bijkantoorje had opgezet.

Nu had hij alles op alles gezet, alles op het gele kiezel en de weg naar het noorden.

‘Zouga, je hebt me beloofd dat we maar één week...’ fluisterde Aletta toen de koper de ossen kwam halen. Ze zweeg toen ze zijn gezicht zag; die uitdrukking kende ze en ze trok de twee jongetjes dicht tegen haar aan.

Jan Cheroot nam van elk dier afzonderlijk afscheid alsof het een geliefde was; onderhand keek hij Zouga verwijtend aan. Daarna liep de kleine krombenige dwerg het pad op. Zouga dacht dat hij hem voorgoed verloren had en schrok.

Het mannetje had hem al twaalf jaar trouw gediend. Het was Jan Cheroot die zijn eerste olifant voor hem had opgespoord en samen hadden ze hem neergeschoten. Samen hadden ze het continent van oost naar west en van zuid naar noord doorkruist. Ze hadden bij wel duizend kampvuren uit één fles gedronken en uit dezelfde pan gegeten. Toch riep hij hem nu niet terug; Jan Cheroot moest zelf beslissen.

Hij had zich niet bezorgd hoeven te maken. Tegen de tijd dat de avondborrel werd uitgereikt was Jan Cheroot terug om zijn baas zijn afgeschilferde emaillen beker toe steken. Zouga vulde deze vanavond tot de rand.

‘Het moest gebeuren, beste vriend,’ zei hij en Jan Cheroot knikte ernstig. ‘Het waren goede beesten,’ zei hij. ‘Maar ik heb al zoveel goede beesten zien gaan, op vier en op twee benen.’ Hij nam een teug. ‘Na een flinke slok en wat tijd is het allemaal niet meer zo erg.’

Toen de jongens sliepen begon Aletta er weer over. ‘De verkoop van de ossen was dus je antwoord,’ zei ze.

‘Ze kostten me een pond per dag alleen aan water, en kilometers in de omtrek is het land al afgegraasd.’

‘Er zijn nog drie mensen gestorven. Vandaag zag ik dertig vertrekkende wagens. Het is een ongeluiskamp.’

‘Ja.’ Zouga knikte. ‘Sommige mensen worden zenuwachtig. Een concessie die gisteren nog elfhonderd pond kostte is vandaag voor negenhonderd van de hand gegaan.’

‘Zouga, je mag het mij en de kinderen niet aandoen,’ begon ze, maar hij viel haar in de rede.

‘Ik kan voor jou en de jongens wel zorgen voor vervoer terug naar Kaapstad.’

Ze kleedden zich in het donker uit en toen Aletta naast hem in het nauwe harde bed lag duurde de stilte voort totdat hij dacht dat ze in slaap was gevallen. Toen voelde hij haar zachte hand licht zijn wang aanraken.

‘Het spijt me, schat.’ Ze fluisterde en haar adem gleeed als een zuchtje over zijn baard. ‘Ik ben zo moe.’

Hij nam haar hand en bracht de vingers naar zijn lippen.

‘Ik ben zo’n armzalige vrouw voor je geweest, altijd ziek terwijl je iemand nodig had die sterk was.’ Ze nam zijn hand en legde die tegen de warme huid aan de binnenkant van haar dij. Dat had ze nog nooit gedaan en Zouga schrok ervan, maar naderhand voelde hij meer liefde en tederheid voor haar dan sinds jaren het geval was geweest. Hij viel bijna in slaap toen hij zag dat ze de kaars weer aanstak en zich voorover boog naar een koffer die tegen het voeteneinde van hun bed stond. Ze lichtte het deksel op, nam er iets uit en reikte het hem aan. Het was een kistje met een koperen sierslot. De sleutel stak erin.

‘Maak het open,’ zei ze.

In het kaarslicht zag hij dat er twee dikke rollen vijfpondsbiljetten in lagen, elk met een lintje vastgebonden; verder een donkergroen fluwelen zakje. Hij tilde het op; het was zwaar van de goudstukken.

‘Dat heb ik bewaard voor als het echt nodig was,’ zei ze. ‘Het is bijna duizend pond.’

‘Waar heb je dat vandaan?’

‘Mijn vader gaf het me op onze trouwdag. Koop er die concessie mee, Zouga. Dit keer zal het ons lukken.’

’s Morgens kwam de koper de wagen ophalen. Hij wachtte ongeduldig totdat de familie hun schamele bezittingen eruit had gehaald.

Als laatste haalde Zouga de planken weg over een ruimte boven de achterwiel. Daarin zaten de zwaardere zaken die op die manier de wagen in evenwicht hielden. Ook bewaarde Zouga daar zijn huisgod, een beeld van een valk, die hij en Jan Cheroot met moeite optilden en op de grond neerzetten. Vervolgens brachten ze het beeld naar de tent waar het achterin een plaats kreeg.

‘Nou heb ik dat rotding al meegesleept van Matabeleland naar Kaapstad en weer terug,’ klaagde Jan Cheroot en keek vol afschuw naar het gesneden vogelbeeld op het stenen voetstuk.

Zouga glimlachte. De Hottentot had het oude afgodsbeeld gehaat vanaf het ogenblik dat ze het in de overwoekerde ruïnes van een oude ommuurde stad in dat wilde land in het noorden hadden gevonden toen ze daar op olifantjacht waren.

‘Dat beeld brengt me geluk,’ zei Zouga.

‘Geluk?’ zei de Hottentot, ‘Noemt u dat geluk dat u die ossen moet verkopen? En moet leven in een tent vol vliegen tussen een stel blanke barbaren?’ Mopperend liep hij de tent uit om de twee overgebleven paarden water te brengen.

Zouga bleef even voor het beeld staan. Met het voetstuk van gepolijst groene speksteen was het bijna even groot als hij. Op de zuil zat een gestileerde vogelfiguur op het punt om op te vliegen. De wrede snavel intrigeerde Zouga en met een gewoontegebaar streelde hij de gladde steen terwijl hij in de blinde, ondoordringelijke ogen van de vogel keek. Hij wilde iets fluisteren maar op dat moment zag hij Aletta met een stapel linnengoed verschijnen in de driehoekige opening van de tent. Snel en bijna schuldig liet Zouga zijn hand zakken en keek haar aan. Aletta haatte het beeld bijna nog meer dan Jan Cheroot.

‘Zouga, moeten dat ding echt hier binnen staan?’

‘Het neemt bijna geen plek in,’ zei hij terwijl hij de stapel linnengoed van haar overnam, deze op het bed legde en zich weer naar haar toe draaide om haar in zijn armen te nemen.

‘Ik zal nooit vergeten wat je gisteravond deed,’ zei hij tegen haar en voelde haar lichaam in zijn armen zachter worden. Hij boog zijn hoofd om haar vermoeide

mond en grauwe gezicht te kussen. Op dat moment renden hun twee jongens de tent binnen. Zouga liet zijn vrouw los en liep naar buiten terwijl Aletta hem nakeek. Ze wendde ze zich om en zuchtte. Vermoeidheid sloeg in golven over haar heen.

Ralph zei tegen zijn moeder dat hij Jan Cheroot met de paarden ging helpen. Jordan bleef bij haar. Hij was nog geen tien jaar, maar ze vroeg zich af of ze zonder zijn gezelschap die vreselijke afschuwelijk lange reis, de brandend hete dagen en de ijsskoude nachten had kunnen verdragen. Hij kon al een beetje koken en zijn zelfgebakken broodjes vonden bij elk familiemaal een gretig onthaal. Ze had hem leren lezen en schrijven, haar liefde voor poëzie en mooie dingen op hem overgebracht. Hij kon al een gescheurd hemd verstellen en het zware met kolen gevulde strijkijzer hanteren. Zijn hoge stem en engelachtig voorkomen waren voor haar voortdurend een bron van vreugde. Tegen de zin van haar man had ze zijn gouden krullen heel lang laten groeien.

Nu hielp hij haar het zeil in de tent te spannen waarmee het woongedeelte van het slaapgedeelte werd gescheiden. Ze boog zich voorover en streelde over zijn haar. Hij keek op, glimlachte en opeens voelde ze zich draaiërig worden. Ze viel. Jordan probeerde haar overeind te krijgen maar dat lukte hem niet. Ondanks haar lichte gewicht was ze toch te zwaar voor hem. Hij stond haar bij terwijl ze naar haar bed kroop en keek met grote geschrokken ogen toe. Overvallen door misselijkheid en hitte wendde Aletta zich duizelig van hem af.

Zouga was de eerste klant op het bij kantoortje van de Standard Bank toen de klerk die ochtend de deur openmaakte. Nadat hij de inhoud van Aletta's kistje had afgegeven stond er som van bijna 2500 pond. Dat sterkte hem in zijn besluit. Vastberaden liep hij de helling naar de middelste dam op.

De dammen waren ruim twee meter breed. De mijninspecteur had er op gestaan dat deze toegangswegen open bleven om de concessies in het midden van de zich uitbreidende opgravingen te kunnen bevoorraden. Het terrein vormde een mozaïek van vierkante terrassen, elk precies tien meter in het vierkant. Sommige eigenaren met meer kapitaal en inzicht bewerkten hun concessies in een sneller tempo dan de anderen zodat de langzamere werkers geïsoleerd raakten op bergen goudgele aarde die hoog boven de grond van hun burens uitstaken. Intussen hadden de snelsten al diepe vierkante schachten gegraven en op de bodem daarvan zwoegden de naakte zwarte arbeiders.

Het was moeilijk en vaak ronduit gevaarlijk om van de ene concessie naar de andere te gaan; dat ging via losse planken over duizelingwekkende kloven van een diep afgegraven stuk grond, omhoog op zwaaiende touwladders of omlaag over de treden van wankelende ladders van aan elkaar gebonden boomtakken uit de omgeving; hun treden kraakten en zwiepten onder elk gewicht.

Zouga stond op de weg brokkelende dam en vroeg zich af wat er ging gebeuren

als de laag tot grote diepte doorliep. Er was al veel moed voor nodig om de risico's van deze onregelmatige afgravingen te trotseren en hij verwonderde zich over de vastberadenheid van de mens om rijkdom te vergaren ondanks alle gevaren. Hij keek naar een leren emmer vol brokken compacte gele kiezel die uit de diepte aan een lang touw zwaaiend omhoog werd gehaald door twee zwetende zwarte mannen die de windas bedienden.

Ze grepen de emmer zodra deze de rand van de dam bereikte, sjorden hem naar de wachtende kar waar een geduldig span muilezels voor stond en gooiden de inhoud in de halfvolle bak. Daarna smeed een van hen de lege emmer weer over de rand naar de wachtende mannen op zo'n twintig meter diepte. Deze handeling werd herhaald op wel honderd plaatsen langs de veertien dammen.

Soms brak een emmer of er brak een touw en regenden de zware brokken kiezelrots op de mannen beneden neer. Dan brulden de arbeiders boven een waarschuwing en beneden wierp iedereen zich bliksemsnel opzij.

Er hing een sfeer van opwinding en ongeduld. Overal klonken bevelen, touwen piepten en schuurden, houwelen sloegen in het gesteente en daar bovenuit klonk het koor van een stel Basoeto-stamgenoten die onder het werk zongen; het waren kleine pezige bergbewoners uit het gebied van de Drakens Berge.

De blanke concessie-eigenaars klommen nerveus naar boven en beneden of stonden bij hun werkvolk om met arendsogen toe te zien dat er niets gestolen werd; er bestond altijd de mogelijkheid dat een spade een waardevolle diamant blootlegde die dan snel door een van de zwarte arbeiders werd ingepikt en zo gauw mogelijk in de mond of een andere lichaamsopening werd weggestopt.

De onwettige koop en verkoop waren een grote plaag voor de diamantdelvers. In hun ogen was elke zwarte man een verdachte. Alleen mannen met minder dan een kwart zwart bloed mochten de concessies in eigendom hebben en bewerken. Deze wet maakte het eenvoudiger schuld te bewijzen, want een zwarte met een diamant in zijn bezit was zonder meer schuldig. Deze wet had alleen geen zeggenschap over verdachte blanken die bij de opgravingen rondhingen, zogenaamd rondreizende kooplieden, toneelspelers of eigenaren van beruchte kroegen, maar in werkelijkheid allemaal O.D.O., Onwettige Diamanten Opkopers. De gravers haatten hen en dat onttaarde regelmatig in onstuimige vechtpartijen waarbij soms de eigendommen van onschuldige kooplieden eveneens in vlammen opgingen terwijl de gravers om het brandje heen dansten en in koor: 'O.D.O.! O.D.O.!' zongen.

Zouga liep voorzichtig over de dam en werd daarbij af en toe gevaarlijk dicht naar de rand gedrukt door een passerende kar met diamanthoudende aarde. Uiteindelijk kwam hij op een plek bij de concessie van Jock Danby aan, de vriendelijke man met wie hij de vorige dag een praatje had gemaakt.

Beide concessies lagen verlaten, de leren emmer en de touwen lagen er ongebruikt en een houweel stond recht overeind met de punt in de aarde gedrukt een

eind onder het niveau van de dam. Op de concessie ernaast was een grote man met een baard aan het werk die opkeek toen Zouga hem riep.

‘Wat moet je?’

‘Ik zoek Jock Danby.’

‘Dan zoek je op de verkeerde plaats.’

De man draaide zich om en gaf de dichtstbijzijnde arbeider een schop. ‘Sebenza, zwarte aap dat je bent!’

‘Waar kan ik hem vinden?’

‘Aan de andere kant van het marktplein, achter de Lord Nelson.’ De man keek niet meer op.

De Lord Nelson was een smerige tent van zeildoek, gespannen over houten palen. In het smalle steegje naast de kroeg lagen drie dronkaards van gisternacht als gebalsemde lijken op de grond. Zouga stapte over de lichamen heen en liep de steeg in waar hij ten slotte de hut van Jock Danby vond die hij met moeite kon vinden want in deze nederzetting waar alles tijdelijk was kende men elkaar nauwelijks, alleen wanneer de een de ander hinderde of soms ook hielp met de jacht op de glinsterende stenen.

Jock Danby’s hut was net als alle andere in deze omgeving. Op zijn erf stond de onvermijdelijke diamantsorteertafel, een laag ding met stevige houten poten, het bovenvlak een plat stuk ijzer dat glanzend geschuurd was door de diamanthoudende kiezels die er steeds overheen gingen. De houten schrapers lagen verlaten op tafel, en een hoop gezeefde en gewassen kiezels vormde een glinsterende piramide midden op de tafel.

Voor de hut stond een kar met twee muilezels ervoor die met trekkende oren vliegen probeerden te verjagen. De kar lag vol brokken gele aarde, maar het erf was leeg.

De deur van de hut werd geflankeerd door twee grote stroopblikken waarin een paar wild opgeschoten rode geraniums groeiden. Er hingen fris gewassen kanten gordijntjes voor het enige raam. Hier was een vrouwenhand bezig geweest, dat was duidelijk. Deze observatie werd bevestigd toen Zouga binnen het onmiskenbare geluid van een huilende vrouw hoorde. Hij schrok van het verdriet en aarzelde maar plotseling stond er een stoere figuur op de drempel van de hut die met zijn vuile en vereelde hand zijn ogen tegen de felle zon beschermde.

‘Wie ben jij?’ vroeg Jock Danby ruw.

‘Ik heb gisteren met je gepraat, bij de mijn,’ zei Zouga.

‘Wat wil je?’ De man herkende hem blijkbaar niet en keek hem vijandig aan.

‘Je had het gisteren over de verkoop van je briefjes,’ zei Zouga.

Jock Danby’s gezicht werd vuurrood en hij keek Zouga woest aan. ‘Vuile aasgier,’ bracht hij moeizaam uit en hij kwam dreigend de hut uit.

Hij was langer dan Zouga, wel tien jaar jonger en vijftig pond zwaarder. Zouga

was totaal overonderd en dook net te laat in elkaar. Een vuist trof zijn schouder als een kanonskogel waardoor Zouga achterover op de sorteertafel terecht kwam en de diamantaarde over het erf stooft.

Jock Danby viel opnieuw aan en zijn vingers zochten naar Zouga's keel. Zouga trok zijn benen op en stootte de hakken van zijn laarzen in de borst van de man. Jock kreeg geen adem meer en bleef verstijfd staan. Zijn hoofd viel voorover terwijl zijn armen in de lucht graaiden; vervolgens sloeg hij achterover tegen de wand van de hut en gleeed langzaam op zijn knieën.

Zouga sprong van de tafel weg. Zijn woede gaf hem kracht. Hij gaf de man een slag tegen zijn hoofd waardoor deze in het rode stof viel. Danby was versuft, maar Zouga trok hem overeind en zette hem tegen de kar aan. Hij was woedend over de onuitgelokte aanval van de man. Hij wilde hem net een nieuwe slag verkopen toen hij verstijfde. Danby huilde als een kind. Het was zo onverwacht dat Zouga's woede onmiddellijk verdween.

'Jezus...,' bracht Jock Danby hees uit. 'Wat voor kerel ben jij dat je van andermans verdriet wilt profiteren?'

Zouga staarde hem aan en gaf geen antwoord.

'Je moet het geroken hebben, net als een hyena of een gemene aasgier.'

'Ik wilde je een eerlijk bod doen – dat is alles,' antwoordde Zouga. Hij trok zijn zakdoek uit zijn jaszak en stak die Jock Danby toe. 'Veeg je gezicht af, man,' zei hij.

Jock veegde over zijn gezicht en keek naar het bevuilde linnen. 'Wist je het dan niet?' fluisterde hij. 'Wist je het niet van de jongen?' Hij keek Zouga scherp aan en zag het antwoord. Hij schudde zijn hoofd en gromde: 'Het spijt me. Ik dacht dat je het gehoord had – en daarom probeerde me uit te kopen.'

'Ik begrijp je niet,' merkte Zouga op en Danby ging hem voor naar de deur van de hut.

'Ga mee,' zei hij en leidde Zouga het warme voorkamertje in. De met donkergroen fluweel beklede stoelen waren veel te groot voor de kamer. Alle familieschaten – de bijbel, de vergeelde portretten, goedkoop tafelgerei en een porseleinen herinneringsbord van het huwelijk van de koningin met prins Albert – stonden op de tafel in het midden tentoongesteld.

Bij de deur naar de achterkamer stond Zouga stil en kreeg een raar gevoel in zijn maag. Een vrouw lag geknield naast het bed. Ze had een sjaal over hoofd en schouders. Haar handen, ruw en rood van al het werk aan de diamantsorteertafel, waren voor haar gezicht geslagen. Ze hief haar hoofd op en keek Zouga aan. Eens was ze knap geweest, maar de zon had haar huid gelooeid en haar ogen waren rood en opgezwollen van het huilen. Het vroegrijze haar hing in slappe staartjes onder haar sjaal uit.

Na die ene blik liet ze haar hoofd weer hangen en haar lippen bewogen zich alsof ze bad.

Op het bed lag een kind, niet ouder dan Jordan. Zijn ogen waren gesloten en het gezicht was heel bleek, bloedeloos als was, maar volkomen vredig. Hij had een schoon nachthemd aan, zijn handen lagen gevouwen over zijn borst.

Het duurde even voordat Zouga beseftte dat het kind dood was. ‘De koorts,’ fluisterde Jock naast Zouga. Hij stond erbij als een os die op het mes van de slager wacht.

Met Jock Danby’s kar reed Zouga naar het marktplein om daar een aantal ruw houten planken te kopen zonder op de prijs af te dingen. Op het erf van de Danbies schaafde hij het ruwe hout terwijl Danby ze op maat afzaagde. Zwijgend werkten ze zij aan zij. Voor de middag was de kist klaar. Toen Danby het lichaam van zijn zoon optilde om het erin te leggen rook Zouga al de lucht van ontbinding; zo snel ging dat in de Afrikaanse hitte.

Danby’s vrouw reed mee op de oude kar met de kist en Zouga liep ernaast.

De koorts teisterde het kamp. Op de begraafplaats op anderhalve kilometer van het kamp stonden nog twee karren. Ze zagen enkele vers gedolven graven en de grafgravers hielden hun hand op voor geld.

Op de terugweg liet Zouga de kar voor een café stoppen en kocht drie flessen Kaapse cognac.

Hij en Jock zaten tegenover elkaar op de groenfluwelen stoelen, met een open fles en twee glazen voor zich waarop met gouden letters stond ‘God zegene de koningin’.

Zouga vulde de glazen en de grote man bestudeerde de inhoud van zijn glas in zijn grote knuisten. Zijn schouders zakten en zijn hoofd was gebogen.

‘Het ging zo snel,’ mompelde hij. ‘Gisteravond holde hij de kar nog tegemoet en ik droeg hem op mijn schouders naar huis.’ Hij nam een flinke slok, rilde even en ging door. ‘Hij was zo licht. Totaal geen vlees op die kleine botjes.’

De mannen dronken samen.

‘Vanaf het ogenblik dat ik mijn eerste paal insloeg heeft het ongeluk me achtervolgd.’ Jock schudde zijn hoofd. ‘Ik had bij de rivier moeten blijven, zoals Alice zei.’

Buiten ging de zon al onder; een spookachtig rood scheen door de stofwolken toen de schemering in de kamer viel en Alice Danby een rokende stormlantaarn binnen bracht en daarna twee borden Boerenmaïspap. Daarna verdween ze zwijgend in de achterkamer en van tijd tot tijd gedurende die lange nacht hoorde Zouga haar zachtjes snikken. ’s Morgens vroeg lag Jock Danby slap achterover op de groenfluwelen stoel, zijn hemd stond tot de navel open en zijn harige buik puild naar buiten. De derde fles was halfleeg.

‘Jij bent een heer,’ lalde Jock. ‘En dan bedoel ik niet zo’n mooi aangeklede pias, maar een echte heer. Dat ben je.’

Zouga zat rechtop, heel ernstig; afgezien van wat rode adertjes in zijn ogen leek hij totaal geen last te hebben van een nacht vol drank. 'Ik wil niet dat een heer als jij die duivelspapieren van me ovemeemt,' gromde Jock.

Zouga zei rustig: 'Als je weggaat, moet je toch aan iemand verkopen.'

'Die twee concessies, daar rust een vloek op,' mompelde Jock. 'Ze hebben al vijf man gekost, ze hebben mij gebroken en ze hebben me de ergste jaren van mijn leven bezorgd. Ik heb aan beide kanten van me mannen gezien die prachtige stenen te voorschijn haalden; ik heb gezien hoe ze rijk werden, terwijl ik...' hij maakte een dronken gebaar naar zijn armzalige omgeving, 'kijk nou eens naar mij.'

Het zeldoek tussen de twee kamers werd opzijgerukt en Alice Danby stond naast haar man. Het was duidelijk te zien dat ze de hele nacht geen oog had dicht gedaan.

'Verkoop alles,' zei ze. 'Ik wil hier geen dag meer blijven. Verkoop de hele boel, Jock, en laten we hier weggaan. Ik wil hier geen nacht langer blijven.'

Ondanks slaap die hij gemist had, was Zouga niet moe. Hij holde bijna over de smalle dam die tussen de verspreid liggende concessies en mijngangen doorliep. De stukken grond van Jock, de Duivelslanden, zoals hij ze had genoemd, lagen verlaten, de zwarte arbeiders waren verdwenen want er was altijd een wanhopig tekort aan werkkrachten. Toen Jock ze de vorige dag niet opnieuw had aangenomen, waren de arbeiders zonder meer weggelopen en hadden zich elders op dagbasis verhuurd.

Het grootste deel van de gereedschappen leek versleten; Zouga vond de ladder te zwak om zijn gewicht te dragen. Toch daalde hij heel voorzichtig in de groeve af en zijn omzichtigheid verraadde de mannen op de naburige concessies dat hij een buitenstaander was.

'Dat zijn de briefjes van Jock Danby, man,' schreeuwde een van hen woedend. 'Je breekt de graverswet. Dat is privégrond. Verdwijen verdomme, en snel een beetje.'

'Ik heb alles van Jock overgenomen,' schreeuwde Zouga terug. 'Hij is een uur geleden uit het kamp vertrokken.'

Hierop verloren de mannen meteen alle belangstelling en begonnen weer emmers vol gele kiezelarde naar boven te hijsen.

Zouga werd aan zijn lot overgelaten en voelde zich even alleen als op zijn zwervtochten over het oneindige Afrikaanse continent. Hij had bijna zijn laatste geld aan de koop besteed en geen arbeiders om hem te helpen, geen ervaring, geen kapitaal – en hij twijfelde of hij wel een ruwe diamant zou herkennen als hij er een in de palm van zijn hand hield.

Even plotseling als de goklust in hem was gevaaren was deze nu verdwenen. Hij schrok van zijn arrogantie en het enorme risico die hij nam met deze aankoop.

Hij realiseerde zich dat hij bang was en dat was een gevoel dat hij nauwelijks kende. Hij had gewonnen in een gevecht met een gewonde mannetjesolifant, in man-tegen-mangevechten in India en in de meedogenloze grensoorlogen van de Kaap.

Hij was niet gewend aan angst maar de paniek sloeg nu in golven over hem heen en hij moest vechten om zich te beheersen. Hij werd bevangen door een gevoel van naderend onheil. Hij voelde bijna de onvruchtbaarheid van de gloeiende aarde onder zich, die dorre aarde die niet alleen hem zou vermorzelen maar ook de droom die hij al jaren probeerde te verwezenlijken.

Zou het allemaal hier in deze gloeiendhete en helse groeve eindigen? Hij haalde diep adem en langzaam verdwenen de schrikbeelden; daarna voelde hij zich lam en machteloos alsof hij net een hevige malaria-aanval achter de rug had.

Hij hurkte en liet een handvol gele aarde tussen zijn vingers doorlopen. Daarna stond hij op en veegde de hand aan zijn broek af. De paniek was weg, maar de wanhoop bleef. Hij was zo moe dat hij nauwelijks kracht genoeg had om via de zwaaiende ladder omhoog te klimmen. Langzaam slenterde hij naar zijn tent terug. Boven al het lawaai van het kamp hoorde hij een heldere kinderstem. Zouga hief zijn hoofd en voelde zijn stemming beter worden toen hij het geluid van zijn zoon herkende.

‘Papa! O, papa!’

Jordan holde op hem toe en zijn haren dansten om zijn mooie gezichtje. ‘Papa! We hebben je overal gezocht. De hele nacht en de hele dag.’

‘Wat is er dan, Jordan?’ De angst van het kind alarmeerde Zouga en hij versnelde zijn pas. Toen hij Jordan bereikte sloeg zijn zoon beide armen om Zouga’s middel, drukte zijn gezicht tegen zijn jas aan zodat zijn stem gesmoord klonk en hij trilde als een geschrokken vogeltje. ‘Mama! Er is iets met mama gebeurd! Iets vreselijks!’

Het delirium van de buiktyfus overviel Aletta in warme grijze vlagen als mist die alle werkelijkheid vervaagde en haar hoofd vulde met spookbeelden en fantasieën die dan opeens weer wegtrokken, maar haar zo zwak achterlieten dat ze niet over-eind kon zitten. Haar zintuigen waren extreem gevoelig. Haar warme droge huid verdroeg de minste aanraking nauwelijks, zelfs de vochtige doek op haar gezicht en gewicht van haar eigen kleding was teveel. Ze zag extra scherp en het leek of ze zelfs door een vergrootglas naar haar omgeving keek. Ze kon Jordans wimpers om zijn prachtige groene ogen tellen; ze zag elke porie in zijn satijnen wangen. Ze verwonderde zich over de schoonheid van haar zoon en dan plotseling begon het brullend gesuis in haar oren weer en verdween het gezicht van haar geliefde kind, tot het leek alsof ze door een nauwe en duistere tunnel keek. Opeens verscheen voor haar koortsachtige ogen het beeld van de valk, die gehate afgodsvogel, Het